

אך אם התרבה שיעור היין בהיתר, כגון שנפלו המים לבור בתחילה, ואחר כך נפל לתוכם יין הנסך והתבטל בהם ונעשה היתר, ורק אחר כך נפל לתוכם היין המותר, אזי אין אומרים שהיין המותר מצטרף ליין האסור, אלא הכל מותר.

ורבי יוחנן אמר, אפילו הגדילו באיסור, הואיל והמים נפלו בתחילה, אין אומרים "מצא מין את מינו וניעור", אלא הכל מותר. (257)

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא, לימא חזקיה ור' יוחנן בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קמיפלוגי. [לכאורה, מחלוקת חזקיה ורב יוחנן, תלויה במחלוקת רבי אליעזר ורבנן המובאת להלן].

דתנן, "שאר [מחמצת] של חולין ושל תרומה, שנפלו יחדיו לתוך העיסה, ולא היה בזה כדי לחמץ, ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו יחדיו וחמצו, רבי אליעזר אומר: אחר אחרון אני בא. כלומר, אם שאר התרומה נפל אחרון, וכתוצאה מנפילתו החמיצה העיסה, הכל אסור.

וחכמים אומרים: בין שנפל איסור בתחלה

"תחלה". כלומר, הוא אינו צריך לפרש את דברי רב שמואל בר יהודה דוקא באופן שנפל שם קיתון של מים תחילה, ואפילו את נפלו המים בסוף, מבטלים הם את האיסור. ומאן דמתני לה אדרבין, בעי "תחלה". כלומר, מוכרח הוא לפרש את דברי רב שמואל רק באופן שנפלו שם המים תחילה. שאם לא כן מה הוסיף רב שמואל בר יהודה על דברי רבין?!.

איתמר, נאמרה הלכה זו בבית המדרש: יין נסך שנפל לבור שהיה בו יין כשר, ונפל שם קיתון של מים, ומדובר במקרה שאם לא נחשיב את היין הכשר שהיה בבור בתחילה, יש במים כדי לבטל את היין האסור, אך אם נצרף את היין הכשר עם היין האסור, אין במים מספיק כדי לבטלם.

עג-ב אמר חזקיה, הגדילו באיסור, אסור. הגדילו בהיתר, מותר. כלומר, אם התרבה שיעור היין לפני שהמים בטלו את האיסור, כגון שהיה בתחילה בבור יין של היתר, ואחר כך נפל לתוכו מים, ורק לבסוף נפל היין האסור, או שהמים נפלו לבסוף, אזי אין בכח המים לבטל את היין, כיון שהיין מוצא את מינו ומצטרף אליו לאוסרו, ושוב אין בכח המים לבטלו.

257. באור הגמרא על פי רש"י. ולשיטתו, א. לדעת חזקיה, אם נפל יין נסך בסוף, אף על פי שנפל לתוך תערובת של יין היתר ומי היתר, ויש בתערובת זו כדי לבטלו, מכל מקום, מצא מין את מינו וניעור. ב. אם נפל היין תחילה מודה רב יוחנן שהכל אסור.

התוספות חולק עליו בשתי נקודות אלה, וסובר, א. לדעת חזקיה, אם נפל יין נסך בסוף,

שיפול אחר לבור אפשר להתיר את היין. אך היין שבבור אינו יכול להתיר את היין שנופל לתוכו. אך יש שפרשו (עיי' ר"ן בשם הרמב"ם), שרבין אינו חולק על רב יצחק, ומדובר באופן שנפל היין האסור לתוך הבור בבת אחת, או על כל פנים שנפל בעמוד רחב. ולכן היין שבבור אינו מבטל את היין שבתוכו אלא על ידי קיתון המים שנפל לאחר מכן.

ובין בסוף אינו אסור, עד שיהא בו כדי להחמיין בפני עצמו".

סבר רב ירמיה, שטעמו של חזקיה הוא כדעת רבי אליעזר, האומר "אחר אחרון אני בא", ולכן אם נפל יין נסך בסוף הכל אסור. ואם נפל יין כשר הכל מותר. ור' יוחנן סבר כחכמים, ולכן כיון שאין ביין נסך כשלעצמו כדי לאסור, הכל מותר.

מקשה הגמרא: ותפסברא? וכי זו סברת המחלוקת?

וחרי אמר אביי, לא שנו [לא התיר רבי אליעזר] אלא במקרה שקדם וסילק את האיסור, ולא נשלם האיסור אלא על ידי צירוף, אבל אם לא קדם וסילק את האיסור, אסור.

ואם נאמר כדברי רב ירמיה, חזקיה דאמר, כמאן? כלומר, דברי חזקיה אינם לא כדעת רבי אליעזר ולא כדעת חכמים.

שהרי בנידון דידן לא שייך לומר "קדם וסילקו", ואם כן אפילו אם "הגדילו בהיתר" לדעת רבי אליעזר אסור. ואי סבר כרבנן,

אפילו אם הגדילו באיסור מותר?.

אלא ודאי, מחלוקת חזקיה ורב יוחנן אינה תלויה במחלוקת רבי אליעזר וחכמים, (258) אלא הכא, ב"רואין" קמפלגי. כלומר, נחלקו האם אומרים "רואים את מינו כאילו אינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו".

לחזקיה, לית ליה "רואין", ולכן אם נפל יין הנסך לתוך המים והיין, מצא מיין את מינו וניעור, ואינו בטל. (259) ולרבי יוחנן אית ליה "רואין", וכיון שנפל יין הנסך לתוך מינו ושאינו מינו, רואין את מינו כאילו אינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו.

שואלת הגמרא: ומי אית ליה לרבי יוחנן [האם סבר רב יוחנן שאומרים] "רואין"? והא בעי מיניה ר' אסי מרבי יוחנן, שני כוסות יין, אחד של חולין ואחד של תרומה, ומזגן [ערב בהן מים, על חלק אחד של יין שלשה חלקים של מים] (260), ובמקרה שיש במים שבשתייהן כדי לבטל את יין התרומה, (261) ועירבן זה בזה, מהו? האם אומרים "רואין את מינו כאילו אינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו", וממילא המים יבטלו את יין התרומה, או שמא כיון שיש

ורק לאחר מכן נפל שם יין ההיתר, אין אומרים מצא מיין את מינו וניעור, כיון שהיין האסור כבר התבטל והותר. רש"י.

260. עיין שבת עו' ב'.

261. הר"ן הביא שתי דעות, כיצד יש במים כדי לבטל את יין התרומה: א. כגון שבכוס התרומה היה לוג אחד של יין ושלשה לוגין מים כנגדו, ובכוס החולין היו יט' לוגין יין, וכנגדן נט' לוגין מים. נמצא שסך הכל היו שישים לוגין מים כנגד

מותר. ולא אסר אלא במקרה שנפלו המים בסוף. אחר שיין הנסך אסר את היין המותר. ב. לדעת רב יוחנן בכל מקרה היין מותר אפילו את נפלו המים בסוף.

258. ושורש מחלוקת רבי אליעזר וחכמים הוא, האם "זה וזה גורם" אסור או מותר. וממילא אין קשר בין מחלוקת זו לנידון דידן. רש"י.

259. אמנם, אם נפל בתחילה לתוך היין והתבטל

שהתערבו במינן, שאוסרים אפילו במשהו.
 ב. רב יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו, כל איסורין שבתורה שהתערבו בין במינן בין שלא במינן אינם אוסרים אלא בנותן טעם, חוץ מטבל ויין נסך. שהם שהתערבו במינן, אוסרים אפילו במשהו. ושלא במינן, בנותן טעם.

ולפי זה, "זה הכלל", לאתויי טבל.

והנה, כברייטא, מחד תניא כוותיה דרב ושמואל, ומאידך, תניא כוותיה דרבי יוחנן וריש לקיש.

תניא כוותיה דרב ושמואל, "כל איסורין שבתורה במינן במשהו שלא במינן בנותן טעם".

תניא כוותיה דרבי יוחנן וריש לקיש, "כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך, במינן במשהו שלא במינן בנותן טעם".

נמצא, שמחלוקת רב ושמואל, רב יוחנן וריש לקיש, תלויה במחלוקת תנאים.

הקשתה הגמרא: בשלמא יין נסך, אוסר במשהו, משום חומרא דעבודת כוכבים. אלא טבל, מאי טעמא אוסר במשהו?

מתרצת הגמרא: כהיתירו כך איסורו. כלומר, כשם שחיטה אחת פוטר את כל הכרי מתרומה.⁽²⁶²⁾ כך גם אם נפלה חיטה

כאן גם יין של היתר שאינו בטל במינו, הכל אסור? ורב יוחנן לא פשט ליה [לא ענה לו]. ומוכח דלית ליה לרב יוחנן סברת "רואין"?

מתרצת הגמרא: מעיקרא לא פשט ליה, ולבסוף פשט ליה, דאמרינן "רואין את מינו כאילו אינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו".

אתמר נמי [וכן שנינו להדיא בשם רב יוחנן]: אמר רב אמי אמר רב יוחנן, ואמרי לה אמר רב אסי אמר רב יוחנן, ב' כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה ומזגן ועירבן זה בזה רואין את החיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו..

שנינו במשנה: "זה הכלל, מין במינו במשהו, שלא במינו בנותן טעם":

הגמרא התקשתה, מה באה המשנה להוסיף כשאמרה "זה הכלל...", הרי שנינו להדיא ברישא ש"מין במינו" במשהו, ו"מין בשאינו מינו" בנותן טעם?

להלן יובאו שתי אפשרויות לתרץ קושיא זו.

א. רב ושמואל דאמרי תרווייהו, כל איסורין שבתורה שהתערבו במינן, אוסרים אפילו במשהו. אך אם התערבו שלא במינן, אינם אוסרים אלא בנותן טעם.

ולפי זה, "זה הכלל" לאתויי מאי? איזה דין למדנו מ"זה הכלל"?

לאתויי [ללמד] על כל איסורין שבתורה,

לוג יין התרומה.

ב. אך לדעת רבינו יצחק: אפשר להעמיד אפילו במקרה ששתי הכוסות היו שוות בגודלן, ובכל זאת אין צריך שיהיה במים שישים כנגד

היין, כיון שטעם יין התרומה פוגם במים. ולכן אינו אוסר. ועיין עוד הגהות מהרש"ם.

262. חיוב תרומה נלמד מ"ראשית דגן",

אלו הדברים דלהלן, אסורין בהנאה בעצמם, ואם נתערבו בדברי היתר, אסורין בכל שהו [אפילו אם נתערב אחד מהן באלף, כולם אסורים]:

א. חבית יין נסך, שהתערבה באלף חביות היתר, כולן אסורות.⁽²⁶⁴⁾

ב. ופסל של עבודת כוכבים שהתערב באלף פסלי היתר, כולם אסורים.

ג. ועורות לבובין, היינו עור של בהמה שקרעוהו והוציאו את ליבה, והקטירוהו לעבודה זרה. ואסור בהנאה משום "תקרובת עבודת כוכבים". אם נתערב אפילו באלף עורות של היתר, כולם אסורים.

ד. ושור הנסקל, שור שהרג אדם ונגמר דינו להסקל, שהתערב באלף שורים מותרים, כולם אסורים בהנאה.

ה. ועגלה ערופה, לאחר שהורידה לנחל איתן כדינה (יעוין דברים כד' א').

ו. וציפורי מצורע, דהיינו הציפור שהמצורע

אחת של טבל, אוסרת את כל הכרי.⁽²⁶³⁾

דאמר שמואל, אם הפריש חטה אחת מערימת חיטים, פוטרת את הכרי.

ותנן נמי הכי, במה אמרו טבל אוסר בכל שהוא רק אם התערב במינו, אך אם התערב שלא במינו, אינו אוסר אלא בנותן טעם.

כיון שאם התערב שלא במינו לא שייך לומר "כהיתרו כך איסורו", ולכן אינו אוסר אלא בכדי נתינת טעם:.

מתניתין

משנתנו מוסיפה למנות דברים האסורים בהנאה ואוסרים תערובתן בכל שהן. ברם, המשנה אינה עוסקת בתערובת לח בלח, שהאיסור אינו בעין אלא בלוע בדבר היתר. אלא בתערובת יבש ביבש, של "דבר שבמנין" (היינו דבר שיש לו חשיבות בפני עצמו) שהתערב בדבר היתר. וקא משמע לן שאינו בטל אפילו באלף.

שיש לו מתירים" מועיל רק אם הבעלים נמצאים בעיר, ויכולים להפריש, אך אם אינם בעיר, הוי דבר שאין לו מתירים. ומאידך "כהיתרו כך איסורו" לא שייך אלא בטבל גמור, הניתר בחיטה אחת. אבל מעשר ראשון בטבול לתרומת מעשר, שאינו ניתר במשהו, היה מקום לומר, שאיסורו גם כן אינו במשהו. ולכן נזקק הירושלמי לומר שאף הוא אוסר במשהו, כיון ש"יש לו מתירים". (ועיין מצפה איתן).

264. אמנם, אין ההלכה כן, אלא כמו שיבואר במשנה הבאה ובגמרא שם.

ומעיקר הדין אפילו כל שהוא נחשב כ"ראשית", אמנם, אמרו חכמים, עין יפה, זהו הנותן אחד מארבעים, רעה, זהו הנותן אחד משישים. ובינונית אחד מחמשים.

263. בסוגייתנו נראה, שהטעם שטבל אוסר בכל שהוא, הוא משום "כהיתרו כך איסורו".

והקשו התוספות: הרי בירושלמי הובא טעם אחר, משום שטבל "יש לו מתירים", כלומר אפשר להתירו על ידי הפרשת תרומה, ומשום כך לא בטל. ואם כן, מדוע בסוגייתנו לא הובא טעם זה?

ותרצו: יש צורך בשני הטעמים. כיון ש"דבר